

Instytut Pamięci Narodowej
Komisja Ścigania Zbrodni
przeciwko Narodowi Polskiemu

Oddziałowe Biuro Upamiętniania
Walk i Męczeństwa
w Katowicach

1

Szanowny Pan
Grzegorz Podlejski
Wójt Gminy Mierzęcice

Pismo z dnia: Znak: Nasz znak: Data:
2.05.2017 r. GK.6625.0001.2017 BUWKA-940-40(2)/17 Katowice 10.07.2017 r.

17716

W odpowiedzi na pismo z dnia 2 maja 2017 w sprawie zmian nazewnictwa ulic w związku z wejściem w życie ustawy z dnia 1 kwietnia 2016 r. o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej (DZ.U. RP z 2016 r. poz. 744), pragnę przybliżyć informacje na temat patronatów ulic, które w naszej ocenie powinny zostać zmienione jako wypełniające normy przywołanej ustawy.

Marian Buczek (1896–1939) – działacz stalinowskiej konspiracji na terenie Rzeczypospolitej Polskiej w latach 20. i 30. XX wieku.

Urodził się 26 września 1896 r. we wsi Nurzyna w pow. łukowskim. W czasie I wojny światowej służył w Legionach polskich. Był członkiem PPS-Frakcji Rewolucyjnej i Polskiej Organizacji Wojskowej oraz Pogotowia Bojowego PPS. Uczestniczył w akcjach zbrojnych przeciw austriackiej policji i żandarmerii. W 1918 r. współtworzył Milicję Ludową w Lublinie. Nie zgadzał się z zarządzeniem władz RP o rozbrojeniu tych formacji. Związał się z rozłamową PPS-Opozycją skupiającą zwolenników m.in. współpracy z komunistami. Został uwięziony pod zarzutem współpracy z organizacjami wywrotowymi i współudziału w prochowni lubelskiej. Po zwolnieniu za kaucją w 1921 r. związał się z grupami, które wstąpiły do Komunistycznej Partii Robotniczej Polski (stanowiącej również formalnie sekcję polską kierowanej przez bolszewików Międzynarodówki Komunistycznej z siedzibą w Moskwie) i został sekretarzem Komitetu Okręgowego KPRP w Lublinie. W 1921 roku został aresztowany i na podstawie wyroków sądowych przebywał w więzieniach aż do roku 1929. Zwolniony ze względu na zły stan zdrowia – został przetrzucony przez komórki komunistyczne do ZSRS.

Referent sprawy: Tomasz Gonet tel: 32 2070700

Przez władze sowieckie został skierowany do Międzynarodowej szkoły Leninowskiej, potem był kierownikiem Międzynarodowego Komitetu Włókniarzy w stworzonej przez bolszewików tzw. Czerwonej Międzynarodówce Związków Zawodowych. Ukończył w międzyczasie kursy dywersyjne – w ich trakcie sprawował funkcję sekretarza komórki sekretarza komunistycznej organizacji partyjnej. Zamieszczał artykuły w propagandowych bolszewickich organach prasowych.

W końcu 1931 roku został konspiracyjnie przerzucony w celach dywersyjnych na teren Rzeczypospolitej Polskiej. Pod ps. „Palma” stanął na czele Wydziału Wojskowego Komitetu Centralnego Komunistycznej Partii Polski (KPP). Wydział Wojskowy był m.in. odpowiedzialny za działania dywersyjne przeciw Wojsku Polskiemu. Był uczestnikiem zorganizowanego w ZSRR VI Zjazdu KPP w 1932 roku, który opowiedział się za wcieleniem Polski do ZSRR jako polskiej republiki sowieckiej. Na Zjeździe uchwalono m.in. tezy, mówiące, że *„imperializm polski ustanowił swe panowanie na Górnym Śląsku na mocy imperialistycznego traktatu wersalskiego, przez zdławienie walki rewolucyjnej proletariatu górnośląskiego, przez oszustwo plebiscytowe, przez rozpętanie nacjonalistycznej antyniemieckiej nagonki”*. Dalej stwierdzono, że *„KPP mobilizuje masy pracujące na Górnym Śląsku jak również na Pomorzu do walki z uciskiem narodowym ludności niemieckiej pod hasłem praw do samookreślenia aż do oderwania od Polski”* a w stosunku do Gdańska *„uznaje prawo ludności gdańskiej, siłą oderwanej od Niemiec, do ponownego złączenia z Niemcami”*. Buczek opowiadał się za koniecznością radykalnego zwiększenia zasięgu bolszewickiej agitacji w Polsce.

Po zjeździe pełnił funkcje przywódcy komitetów okręgowych stalinowskiej konspiracji w różnych regionach (kolejno jako: sekretarz KO KPP Górnego Śląska, sekretarz KO KPP Zagłębia Dąbrowskiego, sekretarz KO KPP Warszawy). W 1933 roku został aresztowany przez Policję Państwową. Skazany prawomocnie za działalność przeciw Rzeczypospolitej Polskiej na 10 lat więzienia.

Na początku września 1939 roku znalazł się na wolności po opuszczeniu więzienia w Rawiczu przez strażę więzienną w obliczu zbliżania się wojsk niemieckich. W nocy z 9 na 10 września 1939 r. zginął podczas próby przedarcia się z okrażenia pod Ożarowem Mazowieckim, gdzie wojska niemieckie otoczyły jednostki WP i grupy cywilów. Wbrew propagandowym tezom z okresu PRL nie brał udziału ani nie poległ w obronie Warszawy.

W ocenie Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu nazwa ulicy Mariana Buczka powinna zostać zmieniona jako wypełniająca normę art. 1 *Ustawy o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju*

Referent sprawy: Tomasz Gonet tel: 32 2070700

totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej (Dz.U. RP z 2016 r. poz. 744).

Ulica Generała Zawadzkiego upamiętnia prawdopodobnie **Aleksandra Zawadzkiego** ur. 16 grudnia 1899 r., ps. „Kazik”, „Wacek” - komunistycznego działacza stalinowskiego, członka władz i centralnych struktur KPP, PPR, PZPR, wysokiego funkcjonariusza państwowego w okresie PRL, wieloletniego wicepremiera i Przewodniczącego Rady Państwa PRL.

W młodości Aleksander Zawadzki pracował na terenie Niemiec jako robotnik rolny i górnik. W roku 1918 podobnie jak wielu jego rówieśników wstąpił do Wojska Polskiego. W szeregach 11 pułku piechoty walczył podczas wojny polsko-bolszewickiej. Brał udział m.in. w obronie Lwowa. Awansował do stopnia starszego plutonowego. W 1921 r. pełnił służbę w 24 pułku piechoty stacjonującym w Suwałkach.

Po demobilizacji ponownie trafił do Zagłębia Dąbrowskiego. W pierwszej połowie lat dwudziestych pracował jako górnik na terenie Dąbrowy Górniczej. Tam zetknął się z ruchem komunistycznym, wstępując kolejno do Komunistycznego Związku Młodzieży Polskiej, a następnie do Komunistycznej Partii Robotniczej Polski (przekształconej w 1925 r. w Komunistyczną Partię Polski). Jego doświadczenie wojskowe w okresie przygotowań komunistów do działań terrorystycznych i dywersyjnych sprzyjało szybkiemu awansowi w hierarchii partyjnej. W 1924 r. wysłano go na specjalne szkolenia polityczne i dywersyjne do Moskwy.

Po powrocie do Polski Zawadzki działał kolejno na terenie Okręgu Radom-Kielce KPP, a później w Zagłębiu Dąbrowskim oraz na Wileńszczyźnie. 9 VII 1925 r. został aresztowany w Wilnie przez polską policję. Oskarżono go o udział w zabójstwie umieszczonego w strukturach partii komunistycznej agenta policji oraz o działalność antypaństwową. Otrzymał wyrok 6 lat pozbawienia wolności. Na wolność wyszedł 2 III 1932 r. Niedługo po tym wyjechał ponownie do ZSRR, gdzie przeszedł kolejne szkolenie – tym razem ukierunkowane na konspiracyjną dywersyjną w jednostkach Wojska Polskiego. Do kraju przedostał się w maju 1934 r., już jako członek Komitetu Centralnego KPP. Niedługo później objął oficjalnie funkcję kierownika Centralnego Wydziału Wojskowego KPP, który zajmował się działalnością dywersyjną w Wojsku Polskim oraz prowadził przygotowania do prowadzenia akcji dywersyjnych na tyłach Wojska Polskiego na wypadek wojny polsko-sowieckiej. Wydział ten był faktycznie ekspozyturą sowieckiego wywiadu rozpracowującą struktury polskiej armii.

W związku z działalnością w „wojskówce” KPP Zawadzki został 13 stycznia 1936 r. ponownie aresztowany. Skazano go na 15 lat więzienia za kierowanie kilkudziesięciosobową

Referent sprawy: Tomasz Gonet tel: 32 2070700

sowiecką siatką wywiadowczą na terenie Polski. Karę pozbawienia wolności odbywał w Brześciu nad Bugiem.

Uwolniony został we wrześniu 1939 roku po zajęciu Brześcia przez Armię Czerwoną i wcieleniu wschodniej Polski do ZSRR. Początkowo był w Pińsku funkcjonariuszem sowieckiej administracji. Po ataku Niemiec na ZSRR ewakuowano go do Moskwy. W 1942 r. zmobilizowano go do Armii Czerwonej, w której szeregach walczył w stopniu starszego sierżanta m.in. pod Stalingradem. We wrześniu 1943 r. przeniesiono go do tworzonych pod dowództwem Z. Berlinga polskich jednostek u boku Armii Czerwonej. Skierowano go do 2 Dywizji Piechoty. Równolegle w roku 1943 skierowano go do pionu polityczno-wychowawczego jednostek formowanych z Polaków u boku Armii Czerwonej. Szybko objął stanowisko zastępcy szefa Wydziału Oświatowego 1 Korpusu. Jako funkcjonariusz pionu politycznego i ważny działacz komunistyczny uzyskał w wojsku Berlinga specjalną, przyspieszoną ścieżkę awansową. Będąc jeszcze we wrześniu 1943 roku starszym sierżantem, praktycznie co kilkadziesiąt dni był awansowany, tak że już po kilku miesiącach – 19 V 1944 roku – odebrał awans z pułkownika do stopnia generała brygady. W styczniu 1944 roku został zastępcą dowódcy 1 Korpusu ds. polityczno-wychowawczych, a następnie zastępcy do spraw polityczno-wychowawczych dowódcy 1 Armii. Był członkiem Rady Wojennej Armii Polskiej w ZSRR.

Jako jeden z najbardziej doświadczonych przedwojennych działaczy komunistycznych został powołany do ścisłych władz utworzonego na polecenie Stalina Związku Patriotów Polskich, który był tymczasowym sztydem, pod którym prowadzono sowiecką politykę wobec Polski i Polaków w ZSRR. Został także przewodniczącym Centralnego Biura Komunistów Polskich. Później mianowano go oficjalnie szefem tzw. Polskiego Sztabu Partyzanckiego, który na wzór także tworzonych przez sowieckie dowództwo Ukraińskiego czy Białoruskiego Sztabu Partyzanckiego miał koordynować działalność dywersyjną na terenach jeszcze nie zajętych przez Armię Czerwoną. Od 22 VII 1944 r. do 2 III 1945 r. był zastępcą do spraw polityczno-wychowawczych naczelnego dowódcy WP, na które Stalin wyznaczył Michała Rolę-Zymierskiego.

W styczniu 1945 roku objął stanowisko pełnomocnika na Śląsk i Zagłębie Dąbrowskie w imieniu utworzonego przez ZSRR komunistycznego Rządu Tymczasowego. Miesiąc później mianowano go wojewodą śląsko-dąbrowskim. Funkcję tę pełnił do roku 1948. Równolegle był członkiem najwyższych władz Polskiej Partii Robotniczej. W 1944 roku został włączony w skład nowoutworzonego ścisłego grona kierowniczego Polskiej Partii Robotniczej - Biura Politycznego KC PPR.

Referent sprawy: Tomasz Gonet tel: 32 2070700

W dalszych latach stalinizmu był w dalszym ciągu członkiem najwyższych władz partyjnych i państwowych. W latach 1948-1954 był członkiem Biura Organizacyjnego Komitetu Centralnego PZPR, członkiem KC PZPR oraz członkiem Biura Politycznego i sekretarzem KC PZPR. Od 1949 roku był jednocześnie wicepremierem, później przewodniczącym Centralnej Rady Związków Zawodowych, a w latach 1950 – 1952 ponownie wicepremierem komunistycznego rządu. Był współodpowiedzialny za zbrodnicze metody sprawowania władzy w tym okresie.

Funkcje partyjne i państwowe łączył z przydzieloną mu funkcją posła w Krajowej Radzie Narodowej. W sfałszowanych wyborach do Sejmu Ustawodawczego w 1947 roku i Sejmu PRL w 1952 roku ponownie przydzielono mu mandat poselski.

Od roku 1954 był członkiem władz i przewodniczącym utworzonego przez komunistów Ogólnopolskiego Komitetu Frontu Narodowego i (następnie Ogólnopolskiego Komitetu Frontu Jedności Narodu).

Od listopada 1952 r. był formalnie głową komunistycznego państwa jako przewodniczący Rady Państwa PRL. Zmarł 7 VIII 1964 r. w Warszawie.

W świetle powyższego nie budzi wątpliwości, że Aleksander Zawadzki jest postacią symbolizującą system komunistyczny i ulica jego imienia powinna zostać zmieniona jako wypełniająca normę art. 1 przywołanej ustawy.

Wątpliwość może budzić także ulica **21 stycznia**. Samorząd musi ustalić na podstawie uzasadnienia uchwały o nadaniu nazwy ulicy, czy upamiętniono zakończenie okupacji niemieckiej w miejscowości, czy wkroczenie Armii Czerwonej i początek implementacji tak zwanej władzy ludowej. W pierwszym przypadku nie ma konieczności zmiany nazwy ulicy, w drugim rada powinna przyjąć uchwałę z nowym uzasadnieniem nazewnictwa wspomnianej ulicy z precyzyjnym wskazaniem przedmiotu upamiętnienia lub podjąć decyzję o jej całkowitej zmianie.

Franciszek Jakóbczyk (1940-1996), ur. 29 stycznia 1940 r. w Mierzęcicach. Od 19 lutego 1961 r. przynależał do PZPR. Od 1 maja 1966 r. do 31 kwietnia 1968 r. był Instruktorem Wydziału Organizacyjnego Komitetu Powiatowego PZPR w Zawierciu. W latach 1968-1970 pełnił funkcję I sekretarza Komitetu Gminnego PZPR w Mierzęcicach. Od 1970 r. pracował w Prezydium Gromadzkiej Rady Narodowej w Mierzęcicach. Od 1973 r. pełni funkcję Naczelnika Gminy Mierzęcice. Od 18 października 1986 r. był członkiem KW PZPR w Katowicach. Zmarł 10 czerwca 1996 r. Długoletnia przynależność do partii oraz pełnione przez niego eksponowane i decyzyjne funkcje w aparacie partyjnym powoduje, że w ocenie Oddziału Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu

Referent sprawy: Tomasz Gonet tel: 32 2070700

ulica Józefa Jakóbczyk wypełnia normę art. 1 *Ustawy o zakazie propagowania komunizmu lub innego ustroju totalitarnego przez nazwy budowli, obiektów i urządzeń użyteczności publicznej* (Dz.U. RP z 2016 r. poz. 744) i powinna zostać zmieniona.

Ponadto pragnę poinformować, że nie jesteśmy w stanie ustalić kto został upamiętniony w przypadku ulic: Stanisława Swobody oraz Romana Szczęśniaka. Bez sprecyzowania osób upamiętnionych nazwą ulic nie jesteśmy w stanie wydać opinii na temat tych patronatów.

Dyrektor Oddziału
Instytutu Pamięci Narodowej
w Katowicach
Andrzej Szajder
Andrzej Szajder

Referent sprawy: Tomasz Gonet tel: 32 2070700

Instytut Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
Oddział w Katowicach
ul. Józefowska 102, 40-145 Katowice tel. (032) 2070100, fax. (032) 2070180